

Menneske, Nordmand, Ven - tilfulde

Taler

Peter Motzfeldt

Dato

18 februar 1822

Sted

Bergen

Omstendigheter

Minnetale for Jonas Rein, framført i selskapsklubben Quodlibet

1 Mine herrer!

De have besluttet, at der paa denne Dag, - den Dag, der for tre og sexti Aar siden
- skjænkede vor - vort gamle Norges - ja Menneskehedens urokkelige Ven, Jonas
5 Rein, Livet, skal i vort Selskab holdes en Mindefest for denne nu hedengangne
Ædling, - en beslutning, - vort Sælskab - og det Venskab, der gav det Tilværelse -
værdig. Men de have, m. hrr., derhos fundet for godt, at opfordre mig, til at
skrive Talen til denne Fest. Visselig, ikke mit Hjerte, - ikke mine Følelser for vor
henfarne Broder - modstræbe dette Hverv; - men jeg er mig tilfulde bevidst,
10 hvorlidet jeg formaaer, værdigen at udtrykke - endog kun mine egne - Følelser, -
da jeg dog skulde tolke vort hele Samfunds. Mine ringe Ævner tillade mig aldrig
at fremstaae som Taler i denne Kreds, - endog over selvvalgte, ubetydelige
Æmner, uden i høy Maade at trænge til venskabelig Overbærelse, - hvor meget
meere da nu, da svækket Helbred har sløvet Tænekraften, - da alle haande
15 Ubegageligheder have nedbøyet Sindet - og da trivielle Embedsforretninger
have indskrænket, indknebet Tankernes gang, - hvor meget meere da nu, da jeg
skulde Tale i en Anledning som denne? Og dog har jeg troet, ikke at burde
undslaae mig for at opfylde Sælskabets Forlangende, men hellere at burde
fremkomme med en Tale, hvor lidet den end svarer - ikke just til det, hvad de,
20 m. hrr. kunne vente av mig, - men - til hvad de maae ønske ved denne Leilighed.
- Dristighed hertil, har jeg hentet ene fra den Betragtning, at det, at jeg - den af
vort Sælskab dertil allermindst skikkede - skal skrive Minde-Talen over Rein, er
saa bestemt af en ubøielig Skjæbne, af den samme ublide Skjæbne, der stedse
raadete i alt, hvad der angik Rein. Vist nok er jeg den af vart Sælskab, som har
25 kjendt Rein længst. Fulde tre og tyve Aar er det siden jeg havde den Lykke at
lære at kjende ham. Ja, Lykke siger jeg, - thi han værdigede mig sin yndest, ja sit
Venskab, - og den Indflydelse det stedse har paa Ynglingens Caracteer og

Dannelse, at føle sig agtet af en udmærket Mand - skylder jeg de Egenskaber, der
30 satte mig istand til at vedligeholde hans Venskab, - ja ogsaa til at erhverve deres
m. hrr. - Men - det er ikke om mig, - ikke om hvad jeg skylder Rein, - jeg skulde
Tale; - om hans Værd i almindelighed, skulde min Tale lyde; - og dertil hjælper
mig ei, at jeg har kjendt ham længst; - jeg kjendte ham derfor ikke nøiere, end de
kjendte ham m. hrr. Ikke var den redelige, sanddru Rein, af de Mænd, som der
35 fordres fleere Decennier for at lære at kjende; - hans Ord kom stedse fra hans
Hjerte, - og hans Ord var aldrig forblommede. - Hvad skal jeg da kunne sige om
ham, som de ei allerede vidste, - ei allerede for længst tilfulde følt? Ikke kunne de
m. hrr. vente, at jeg skulde prøve paa, at tolke Rein's Værd som
Videnskabsmand, som Digter, som Taler. Har jeg end, i den fortroelige
40 Omgang, hans Venskab skjænkede mig, havt Leilighed til at erfare noget om,
hvor mange Kundskaber han havde samlet, - og det som er vigtigere hvorledes
han havde vidst, at gjøre sig dem egne; - har jeg end, tit og ofte, ved det ædle i
hans Digte følt mig opløftet til saadanne Følelser, som neppe nogenanden
Digter har formaaet, at indgyde mig; - lød mig end Guds det hellige Ord aldrig
45 saa overbevisende, saa advarende, saa trøstende som fra hans Læber, jeg bør dog
ej tillade mig, at afgive nogen Dom. Den, der har saa lidet Kald, som jeg til at
dømme om Videnskabsmanden, Digteren eller Taleren, - sømmer det ikke -
endog at rose en Jonas Rein. Hvad jeg tør vove er ene nogle Blik paa Rein, som
Menneske, som Borger, som Ven. -

50

Den Mand, som ofte findes med mørkt Blik, med rynket Pande, - som stundom
knap kan smile, naar larmende Glæde betager et Selskab, - som tier hvor
Mængden udbryder i Bifaldsraab, som med Satirens Svøbe snærter Daaren og
med Sandhedens Fakkell belyser den lastefulde, - han faaer af Mængden, oftest
55 Navn af Menneskehader; og dette er tildeels tilfældet med vor Rein. Men
Mængden havde her - som saa ofte - uret. - Uret ved at angive Aarsagerne til det
alvorlige - tildeels mørke i Mandens Væsen, og tifold Uret i deres Dom om
Følelserne i Mandens Hjerte. Naturen havde bestemt ham til Alvors-Færd i
Livet. - Denne, hans Væsens Stemning, var allerede tidlig malet i hans Mandig
60 skønne Aasyn; og sjelden, - selv i den unge Alder, lyste Munterhed deri, thi en
mindre god Helbred gjorde ham tidligen kun sjelden skikket til at antage
Glædens livlige Udtryk. Og hvad ej Naturen havde gjort for at grunde - det
gjorde hans Skjæbne paa Livets Bane for at vedligeholde, ja endog at mørkne
det alvorlige i hans Væsen. - Varm for Sandhed og for Ret, og maaske
65 kommende lige fra Faders Huus - mindre ahnede hvad han vilde faae at skue -
traadte han ind paa Banen. Høre Falskhed og Usandhed - og tie, det kunde han

ikke, derfor hørte man ham ej gjerne; skue Hyklere og ej afsløre dem, det kunde han ikke, - derfor undveeg man ham, - høre Dumheder og Usselheder og ej revse dem, det kunde han ikke, derfor hadede man ham. See en værdig Mand lide Uret, og ej gjøre hvad han kunde for at skaffe ham Ret, det kunde han ikke, - derfor kunde han intet udrette for sig selv; hans egne fordringer vare beskedne - derfor lod man dem uopfyldte; - han lærte aldrig at betle om Gunst, han vilde skylde sig selv, hvad han skulde opnaae, - derfor fik han ingen mægtig Velynder, men vel mægtige Fiender. Fleere Aar lod man hengaae uden at befordre ham, hvad siger jeg - uden at lade Fædrelandet høste gavn af hans Kundskaber og Talenter - indtil man endelig, - som for at byde trods, ej allene til Retfærdigheden men til selve velanstændigheden - parrede Jonas Rein med Kautokeino. Venskab befriede ham vel fra, at favne denne ham uværdige Brud, - men saare indskrænket blev hans Stilling, - saare smaae hans Kaar. Ophøyet over den smertelige Sammenligning af egen og andres Lod, var han dog tilfreds med sin, - ja lykkelig, saalænge han deelte den med den elskede Hustrue, der var istand til at udfylde en Reins Hjerter. Men da Døden bortrev denne hulde Mage, da mørknedes hele Livet for ham, da opstod et Savn i hans Hjerter, som en anden værdig Mage, der skjænkede ham Fader-Glæder; ja selv den mægtige Tid, neppe formaaede ganske at udslette. Skjøndt Rein efterhaanden fortsattes i bedre Stillinger, kjempede han dog, med en talrig Børneflokk - med smaae Kaar, - thi han forstoed aldrig, at bringe sine indkomster til det høyeste, - og tilstaaes maae det, at det var ei blot i hine, souverainitetens Dage, at Reins Værd ei blev tilfulde paaskjønnet, - han ej sat paa den Plads hvor han burde staaet. Hver den, som overvejer alt dette, vil vel finde, at Rein ej lettelig kunde være af dem, som see Livet fra den behageligste Side. - Han var det ej heller; - men mon han vel skulde hade sine Medmennesker? Hade dem, der - som han - havde Livets Vei at vandre, - fordi han selv fandt Vandringen ubehagelig? - eller skulde han ønske, at andre ej maatte finde den Lykke, han ej selv kunde finde? Nej visseligen ikke! Han hvis Lov var Sandhed og Ret, - hvis Ønske, hvis Stræben gik ud paa, at see Sandhed og Ret vorde herskende, - han vilde ej Menneskeheden ilde. -

Fandt han end sjelden Smag i de Glæder, som Mængden hylder, han misundte den ikke de fornuftige og værdige, - og naar han beloe de daarlige, - foragtede de usle, - og straffede de uværdige Glæder, - da var det ej, fordi han hadede de glade, - men fordi han vilde, deres Glæde skulde være sand, - skulde gjøre dem lykkelige. Skjøndt stundom streng, aldrig skadefroe, var hans Dom om andre Mennesker; han hadede Uret, han søgte at hæve den, naar den traf andre, han

søgte ikke at hævnne den, naar den traf ham selv; - han følede for andres Trang, -
søgte at afhjælpe den, saavidt hans Ævner tillod, - og bar sin egen med Taalmod;
- han savnede hellere selv - end han gjorde sine Fordringer hos andre gjældende.
110 - Saa tænkte, saa handlede vor ædle Rein. -

Dersom det, at kjende Individets Pligter imod Borgersamfundet og at høyaagte
dem, at ansee sit eget Vee og Vel uadskilleligt fra Samfundets, - at føle sit Værd
og sine rettigheder som Borger, - men sin skyldighed til lydighed under Lovene,
115 - at være ivrig i sit Kald, ikke af forfængelig Lyst til at glimre, men af attraae til at
gavne, - ere særkjender af den gode Borger, da fortjener Rein dette Navn, -
skjøndt hans Skjæbne aldrig tillod ham nogen glimrende Borger-Daad, eller at
reise sig noget Minde om store Opofrelser; - og dersom det, af Hjertets heele
fylde, at elske Norge, som sin Moder, - gjøre alt for, værdigere at bære Navn af
120 Norges Søn, - og sette sin Stolthed i, retteligen at fortjene det, - at være villig til
enhver Opofrelse for Norges Hæder for Norges vel, - udmærker den sande
Nordmand, - da skal vel ingen kunde nægte, at Rein var det. Hvo kjender ikke
hans skjønnne, hans mandige; hans norske Qvad til Tvillingrigets Kongesøn, der
første gang skulde besøge det forsømte, det miskjendte Norge ! bleve end hans
125 gyldne Ord, formedelst Hofmænds Kunster maaskee uden synderlig Virkning
paa den unge Fyrstes Hjerte, - eller naaede de maaskee aldrig til hans Øre, - aldrig
skal dog nogen ædel Nordmand uskjønsomt glemme den Fædrelands-
Kjærlighed som frembragte dem, og den frimodige norske Aand som udtalede
sig deri. Da Frihedens Morgenrøde opgik for Norge - hvo glædede sig inderligere
130 derved, end Rein? Hvo meente det meere oprigtigt end han, med sin eed at vove
alt for Norges Frihed og Selvstændighed? Og da Norges Mænd samledes for at
grundfæste disse, - hvo iblandt dem talede for Norges Hæder som han? Hvo
virkede som han til at opmuntre de Kleinmodige - og at befæste de vaklende? -
Ja mine hrrr.! jeg frygter ei at blive modsagt naar jeg yttre, at Norge aldrig havde
135 en varmere, en trofastere Ven. - Og dette maatte saa være; Rein kunde ej være
Ven, uden af sit Hjertes heele Fylde, - og hans Caracteer borgede for hans
Urokkelighed. Det vide vi alle, - da vi alle nøde hans Venskab. Vi vide det, at han
var ej snar til at skjænke det, - men han skjænkede det aldrig halvt; - av smaalige
Hensyn aldrig bestemte hans Venskab, - at Lykkens omvexlinger aldrig kunde
140 svække det; - at han overalt, i Ordets fulde Forstand var Ven af sin Ven. -

Af denne vor Kreds, som Venskab dannede; blev han Medlem; - og til Ære for
vort Selskab, - saae man her ofte den rynkede Pande glattes, det mørke Aasyn
opklares; thi Vennen saae kun Venner, - Venner som agtede, - og som forstode

hverandre. Derfor forsmåede han ikke, at glæde sig ved vort Spøg, ja at bidrage dertil. - Men - allerede for længere Tid siden kunde han sjelden deeltage i vore Samlinger; - de svækkede Kræfter bebudede, at han snart havde fuldendt sin jordiske Bane. Det er nu skeet! Han har forladt det Liv, som skjænkede ham saa
150 faa Glæder, - og i hvilket han i Slutningen intet kunde virke. Det bør os ej, at sørge over, at vide ham udløst af de jordiske Baand, at vide ham der, hvor Sorger og Bekymringer ej trykke, - Miskjendelse ej rammer ham, - vide ham der, hvor hans varme Hjertes Følelser forstaaes, - vide hans Aand være naaet did, hvorhen den, endog omhildet af det jordiske, - stedse rettede sin dristige Flugt. - Men -
155 sukke tør Mennesket naar en ædel Mand forlader Jorden, - sukke tør hver Norges Søn naar en trofast Nordmand nedlægger Staven, sukke tør Venner naar en ædel Ven bortrives fra deres Kreds; - derfor sukke vi med rette ved Reins bortgang, - og derfor sukke vi ej blot for os, for vort Selskab, - men for gamle Norge, - for Menneskeheden. Ingen Bautasteen vil vorde opreist for ham; - den
160 kalde Steen kunde ej heller tolke en Reins Minde. Nei! i vore Hjerter, i følende Venners, i ægte Nordmænds, i ædle Menneskers Hjerter skal hans Minde være indgravet; - og det skal gaae i Arv til kommende Slægter og være til saa længe Hjerter slaae, der føle hvad det betyder: tilfulde at være - Menneske - Nordmand - Ven. -

165

Kilde

A. M. Wiesener: Om "Quodlibet" i Bergen. Bergens Historiske Forenings Skrifter nr. 46, 1940, s. 15-20.

Emner

Minnetale

170

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/menneske-nordmand-ven-tilfulde>

175

180